

УДК 336.56:339.92 DOI: [https://doi.org/10.31617/zt.knute.2021\(116\)08](https://doi.org/10.31617/zt.knute.2021(116)08)

JEL Classification M40

ГЛАДІЙ Ірина

к. е. н., доцент кафедри обліку та оподаткування
Вінницького торговельно-економічного інституту
Київського національного торговельно-економічного
університету
вул. Соборна, 87, м. Вінниця, 21000, Україна

E-mail: i.hladii@vtei.edu.ua
ORCID: 0000-0001-9845-9706

ТРАНСФЕРТНЕ ЦІНОУТВОРЕННЯ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ

Досліджено особливості діяльності транснаціональних корпорацій (ТНК) на світовому ринку, виявлено тенденцію їхнього господарювання в Україні. Проаналізовано методи трансфертного ціноутворення, що допомагають встановити відповідність контрольованих операцій принципу «витягнутої руки». Наголошено на необхідності удосконалення наявної нормативно-правової бази у сфері трансфертного ціноутворення з метою посилення податкового контролю за діяльністю ТНК.

Ключові слова: трансфертне ціноутворення, транснаціональні корпорації (ТНК), Настанови ОЕСР, правило «витягнутої руки», метод порівняльної неконтрольованої ціни, контрольовані операції.

Постановка проблеми. Глобалізація світових економічних процесів зумовила розповсюдженню ТНК, що функціонують через свої структурні підрозділи в багатьох країнах світу відповідно до єдиної виробничої та фінансової стратегії. Своєю діяльністю вони пов'язують національні та регіональні ринки, формуючи цілісність світового господарства. В умовах глобалізації ТНК – це висококонцентровані пункти світової економіки; ключові місця базування фінансових і спеціалізованих сервісних фірм; виробничі центри нових технологій та інновацій; основні ринки збуту товарів і послуг. Тож комплексне дослідження системи ціноутворення в межах діяльності ТНК не викликає сумніву.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливостям діяльності ТНК на світовому ринку приділили увагу дослідники Д. Блуен, Л. Робінсон [1], К. Стрингер, С. Міхайлова [2], Хан Тхи Сон Фам, Хиен Тхи Тран [3] та ін.

Кімберлі А. Клаузінг у статті «Ухилення від сплати податків і податкова політика транснаціональних фірм» розглянув переміщення доходів між країнами у взаємозв'язку між ставками прибутку філій у США й інших державах, а також питання впливу податків на реальні операції транснаціональних компаній у різних країнах [4]. Дослідження в цьому напрямі має прямий вплив на методіку формування трансфертних цін у міжнародній спільноті.

Праця Е. Вест «Міжнародне уникнення податків: етика чесноти і роль бухгалтерів» засвідчила, що методи, які використовують деякі великі ТНК для скорочення своїх податкових зобов'язань, в останні роки стали предметом пильної уваги громадськості. Проведено філософський аналіз етики ухилення ТНК від сплати податків і доведено, що сучасна етика чесноти Аласдер Макінтайр може бути застосована до проблеми ухилення від сплати податків транснаціональними корпораціями [5]. Доречно додати, що в умовах глобалізації має досліджуватися питання етики та ролі бухгалтера у процесі формування системи ціноутворення.

А. Феррарис, Г. Санторо та В. Скуотто у статті «Подвійна реляційна вбудованість і передача знань в європейських транснаціональних корпораціях та дочірніх компаніях» досліджують взаємозв'язок між рівнем внутрішньої та зовнішньої співпраці дочірніх компаній, а також ступенем передачі материнським підприємством знань дочірнім компаніям [6].

Вітчизняні науковці О. Корогодова [7], Н. Волошко [8], О. Неміровська [9], Г. Пятницька [10], І. Сорока [11] тощо вивчають діяльність ТНК на міжнародному та національних ринках. Однак, за результатами аналізу їхніх статей, саме формуванню процесу ціноутворення ТНК приділено недостатньо уваги. Процес встановлення ціни на продукцію в межах діяльності ТНК у різних країнах та опрацювання нововведень вітчизняного законодавства потребує поглибленішого дослідження.

Матеріали та методи. Методика дослідження базувалася на системному, комплексному й ситуаційному підходах. Застосовано комплекс загальнонаукових методів пізнання: індуктивний (для збору, систематизації та обробки інформації); дедуктивний (для теоретичного осмислення проблеми); системний аналіз (в процесі дослідження специфіки діяльності ТНК у світовій економіці та Україні); теоретичного узагальнення (для вивчення методів трансфертного ціноутворення); формально-логічний (для послідовного та логічного аналізу низки нормативно-правових актів); аналіз і синтез (для розкриття сутності поняття «трансфертна ціна»).

Метою статті є дослідження можливих систем побудови трансфертного ціноутворення ТНК для усунення ризиків виникнення можливих ситуацій несплати належних сум податків.

Результати дослідження. З посиленням глобалізаційних процесів міжнародна спільнота виявляє дедалі більшу стурбованість домінуванням ТНК на економічних ринках. Збільшення частки світової торгівлі та корпоративна влада надає їм безліч можливостей для формування різних схем уникнення податків.

Серед основних схем уникнення фіскального ефекту оподаткування в Україні можна виокремити офшори, конвертаційні центри, «сірий імпорт», контрабанду, виведення прибутку через псевдопідприємців

або фізичних осіб. Однак, за даними офіційних досліджень, саме виведення коштів через податкові гавані або офшорні зони займало близько 50–65 % загальних втрат державного бюджету України [12].

За даними Міністерства фінансів України, загальний дохід ТНК сягає 60 % світового ВВП. Так, у США це 67 %, Китаї – 46 %, Франції та Канаді – 70 %, Італії та Великобританії – 40 %. Загальні доходи ТНК від їхніх «дочок» в Україні становлять 17 % загального ВВП. Аналогічний показник у Польщі – 40 %, Угорщині – 30 %, Румунії та Словаччині – 20 % [12].

У таблиці наведено перелік найбільших ТНК за версією американського фінансово-економічного журналу *Forbes* на підставі ранжирування за показниками продажів, прибутку, активів і ринкової вартості [13].

Таблиця

Найбільші ТНК світу за версією американського журналу *Forbes* станом на травень 2020 р., млрд дол. США [13]

Ранг	ТНК	Країна	Продажі	Прибуток	Активи	Ринкова вартість
1	<i>ICBC</i>	Китай	177.2	45.3	4 322.5	242.3
2	<i>China Construction Bank</i>		162.1	38.9	3 822	203.8
3	<i>JPMorgan Chase</i>	США	142.9	30	3 139.4	291.7
4	<i>Berkshire Hathaway</i>		254.6	81.4	817.7	455.4
5	<i>Agricultural Bank of China</i>	Китай	148.7	30.9	3 697.5	147.2
5	<i>Saudi Arabian Oil Company (Saudi Aramco)</i>	Саудівська Аравія	329.8	88.2	398.3	1 684.8
7	<i>Ping An Insurance Group</i>	Китай	155	18.8	1 218.6	187.2
8	<i>Bank of America</i>	США	112.1	24.1	2 620	208.6
9	<i>Apple</i>		267.7	57.2	320.4	1 285.5
10	<i>Bank of China</i>	Китай	135.4	27.2	3 387	112.8

Рейтинг найбільших ТНК у світі та їхній розподіл по країнах показує поточне світове економічне становище. Крім того, простежується взаємозв'язок між місцем компанії в рейтингу та роллю країни цієї ТНК на міжнародному ринку [14].

Організація економічного співробітництва та розвитку надала статистику звітів у розрізі країн (*CBSCR*), які вперше подали великі групи компаній у 2016 р. *CBSCR* – звіт, що подається в податкові органи групами компаній з оборотом понад 750 млн євро. У цьому звіті публікують обсяг доходів, прибутків і сплачених податків у розрізі кожної своєї компанії та кожної юрисдикції, у яких група працює. Такі групи організація називає «транснаціональні корпорації».

Грунтовне дослідження обсягів трансфертного ціноутворення з позиції втрачених коштів від недоотримання податків у країні базування материнської або дочірньої компанії проведено вченими П. Сікка та Х. Вілмонт у праці «Темна сторона трансфертного ціноутворення: його роль в уникненні податків і збереженні багатства». Авторами проаналізовано діяльність ТНК на міжнародному ринку та наведено статистику щодо офшорних зон, де проживає 1.2 % населення світу, зокрема там знаходиться 26 % активів і 31 % чистого прибутку від діяльності всіх ТНК, зареєстрованих у США [15].

У статті «Фіскальний рай: іноземні податкові гавані та американський бізнес» науковець Дж. Хайнс зазначає, що в офшорних зонах Віргінських островів (США) та Барбадосу, за оцінками спеціалістів, перебуває приблизно 11.5 трлн дол. США активів [16]. У Британських Віргінських островах на 100 жителів офіційно зареєстровано 3389 компаній, а на Кайманах – 182 компанії на 100 осіб.

За даними звіту, діяльність ТНК в Україні демонструє такі показники: 1 % маржі (160-те місце з понад 205 країн), 50 тис. дол. США інвестицій на працівника (162-те місце в рейтингу), 50 % операцій – внутрішньо групові (у середньому по інших країнах світу – 30 %), доходи ТНК – 17 % від ВВП (60 % у середньому по світу), 1 % податкового навантаження (сплачені податки/дохід, у середньому по інших країнах світу – 2 %) [12].

Водночас станом на 01.10.2019 р. країни Європейського Союзу є найбільшими інвесторами в економіку України. За даними Держстату, на країни ЄС припадає 78 % прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в Україну. Зокрема країни ЄС інвестували 27 205.8 млн дол. США (з 34 727.6 млн дол. США загальних ПІІ). Найбільшими інвесторами є Кіпр – 10 303.2 млн дол. США, Нідерланди – 7556.5 млн дол. США, Великобританія – 2038.3 млн дол. США, Німеччина – 1791.3 млн дол. США [17].

Незалежна аналітична платформа *VoxUkraine* провела дослідження гігантського масиву даних Панамського архіву з метою узагальнення інформації про місце України в глобальній офшорній мережі. За інформацією, що оприлюднена Міжнародним консорціумом журналістів-розслідувачів (*ICIJ*), Україна займає в ній мізерно мало місця: лише 0.23 % вузлів або 1689 з 719 000 (для порівняння, частка ВВП України у світовому ВВП приблизно 0.12 %), які пов'язані 0.25 % зв'язків (3095 з 1.3 млн). Для порівняння, кількість вузлів, які пов'язані з Росією – 3.3 %, Великобританією – 4.3 %, Швейцарією – 6.6 %, Китаєм – 9.2 %, Гонконгом – 14.3 % [18].

У панамських документах зазначено 20 посередників, які зареєстровані в Україні, зокрема 9 з них – фізичні особи, інші 11 – юридичні. Адреса, що вказана представниками в документах за оформлення офшору, дає змогу розробити умовну карту офшоризації України: першу п'ятірку поділяють м. Київ (199 адрес), м. Одеса (71), м. Донецьк (42), м. Дніпро (31), м. Харків (26) [18].

Тож за цих умов система трансфертного ціноутворення стає першочерговим напрямом у процесі налагодження податкового контролю за ухиленням від податків ТНК. Загалом *трансфертна ціна* – це вартість, що встановлюється на товари або послуги, вироблені всередині ТНК, чи між залежними компаніями або між підрозділами одного підприємства.

Методи трансфертного ціноутворення, внаслідок яких встановлюються контрольовані операції принципу «вितягнутої руки», визначені в Настановах Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) [19]. ОЕСР – це організація, в якій уряди працюють спільно задля протистояння економічним, соціальним та екологічним викликам глобалізації. ОЕСР докладає зусилля для досягнення порозуміння й допомоги урядам у реагуванні на нові події та труднощі, зокрема щодо корпоративного управління, інформаційної економіки та викликів старіючого населення. Загалом Державна фіскальна служба України в роз'ясненнях щодо використання Настанов ОЕСР під час формування документів з трансфертного ціноутворення зазначає, що їх можуть використовувати платники податків і контролюючі органи лише як рекомендаційно-методологічні матеріали під час практичного застосування ст. 39 ПКУ [20].

На початку 2021 р. з метою запобігання «сірим схемам» мінімізації й уникнення оподаткування та відтоку капіталів – передусім через офшори, прийнято закон України, згідно з яким внесено зміни до Податкового кодексу України, що насамперед вплинуло на сферу трансфертного ціноутворення. Важливою є зміна формулювання об'єкта аналізу для пріоритетного використання «методу порівняльної неконтрольованої ціни». Зокрема визначення «біржові товари» змінилося на «сировинні товари», перелік яких встановлено Постановою КМУ № 1221 від 09.12.2020 р. [21]. Методи законодавчо закріплені в наявному Податковому кодексі України [22].

Застосування методів передбачає сувору пріоритетність: для перевірки відповідності правилу «вितягнутої руки» спочатку варто використати метод порівняльної неконтрольованої ціни, у разі неможливості реалізації цього методу у трансфертній документації необхідно обґрунтувати неможливість застосування методу порівняльної неконтрольованої ціни або те, що метод порівняльної неконтрольованої ціни є не найдоцільнішим щодо фактів та обставин здійснення контрольованої операції. Після цього платник податків може використовувати другий метод, якщо процедура також неможлива, застосувати черговий і т.д.

Отже, першим є *метод порівняльних ринкових цін*. Нововведення Податкового кодексу України у 2021 році виокремлюють цей метод як пріоритетний. Зокрема платник податків має порівняти ціни контрольованої операції з ціною зіставних неконтрольованих операцій, що фактично проведені платником податків та іншими особами. Таке порівняння здійснюється на підставі наявної інформації про ціни, що застосовувались

протягом періоду, який аналізується, або інформації, що доступна на найближчу дату до дня проведення контрольованої операції. Тобто необхідно встановити відповідність цін, які застосовуються в угодах – особливо для «сировинних» товарів. Серед основних переваг цього методу можна виокремити те, що він є найпростішим під час аналізу зіставних операцій та у разі наявності відмінності щодо одного з факторів зіставності дає змогу проводити коригування такого фактору (умови) задля забезпечення порівнянності. До недоліків цього методу можна віднести необхідність порівнювати лише з фактично здійсненими операціями, а не з прайс-листами чи оголошеннями. Також проблемним для деяких видів продукції є знаходження на ринку аналогічних товарів (якість, кількість, характеристики), умови постачання й оплати, ринок, бізнес-стратегії.

Другим є *метод ціни перепродажу*. Його мета – порівняння валової рентабельності від перепродажу товарів (робіт, послуг), придбаних у контрольованій операції, з валовою рентабельністю від перепродажу товарів (робіт, послуг), що отримується у зіставних неконтрольованих операціях. Застосування цього методу пов'язано із необхідністю встановлення відповідності між ціною угоди придбання товару та ринковими цінами. Зокрема це угоди, які встановлюються за імпорту товару та – цінами його майбутнього перепродажу без будь-якого перероблення такого товару. Метод ціни перепродажу є найефективнішим під час проведення торгових операцій, які зазвичай здійснює дистриб'ютор, а також найнадійнішим у разі перепродажу товарів без значних додаткових витрат. Водночас умови, за яких формують вартість товарів, необхідно обґрунтовувати й підтверджувати документально, а контрольована й зіставна операції мають бути максимально близькі у часі, адже він впливає на маржу ціни перепродажу. Через наявність істотної відмінності в облікових політиках підприємств можуть виникати неточності у розрахунках за ціною.

Третій *метод «витрати плюс»*. Завдяки цьому методу порівнюють валову рентабельність собівартості продажу товарів (робіт, послуг) у контрольованій операції з аналогічним показником рентабельності у зіставних неконтрольованих операціях. Валову рентабельність собівартості визначають як відношення валового прибутку до собівартості реалізованих товарів (робіт, послуг). Метод застосовується в разі продажу товарів/послуг (власного виробництва) пов'язаній особі. Однією з головних умов є зіставлення рентабельності витрат однієї зі сторін угоди експорту товару. Перевагами цього методу є максимізація ефекту від його застосування за наявних внутрішніх зіставних операцій з непов'язаними особами, а зовнішні зіставні операції за таких умов є другорядними. Цей метод є найточнішим у разі, коли виробник не вносить цінних унікальних нематеріальних активів або не бере на себе жодних незвичайних ризиків у контрольованих операціях. Однак під час продажу на рівні витрат компанії необхідно буде обґрунтувати, чому на цьому ринку неможливо продати дорожче.

Ще одним чинником, на якому варто зосередитись, є обов'язкове врахування особливості облікових політик компаній, що порівнюються: адже доволі важко забезпечити, щоб одні й ті самі види витрат брали участь у витратній частині контрольованої та зіставної операції, а це впливає на розрахунок показника валової рентабельності собівартості.

Четвертий *метод чистого прибутку*. Застосовують у порівнянні відповідного фінансового показника рентабельності в контрольованих операціях (чистого прибутку на основі відповідної бази (витрати, продаж, активи) або показника рентабельності операційних витрат) з відповідним показником рентабельності у зіставній (зіставних) неконтрольованій (неконтрольованих) операції (операціях). Залежно від виду контрольованих операцій завдяки методу чистого прибутку використовують показники: чистої рентабельності, чистої рентабельності витрат, рентабельності активів, рентабельності капіталу. Перевагами методу є можливість його застосування в разі відсутності або недостатності інформації для зіставлення комерційних і фінансових умов контрольованої та порівняної операції, а також він дає змогу не проводити зіставність предмету операції та має найменший ступінь зіставності функцій. Проте цей метод є найбільш спірним у судовій практиці: велике значення має правильно обраний показник рентабельності, який порівнюватиметься, оскільки некоректно обраний показник призведе до викривлення інформації щодо ціноутворення.

П'ятим застосовується *метод поділу прибутку*: кожному, хто бере участь у контрольованих операціях, виділяється частина загального прибутку (або збитку), отриманого за результатами здійснення операції, яку інша непов'язана особа отримала б від участі в зіставній (зіставних) неконтрольованій (неконтрольованих) операції (операціях). Цей метод є найдоречнішим, коли обидві сторони вносять унікальні та коштовні внески в операцію, наприклад, унікальні нематеріальні активи. Однак обов'язковою умовою його застосування є однакові методологічні засади ведення бухгалтерського обліку для обох сторін угоди. Водночас у практичній діяльності виникають труднощі застосування, оскільки метод вимагає достатньо повної інформації про обидві сторони операції, а також складності з визначенням операційних витрат, пов'язаних з операціями, та розподілом цих витрат між операціями й видами діяльності пов'язаних осіб.

Правило «витягнутої руки» передбачає, що вартість угоди між пов'язаними сторонами має зображати умови, які є в операціях між незалежними компаніями (ринкові умови). Для додержання цього принципу варто порівнювати контрольовані та неконтрольовані операції, спираючись на критерій податкових вигод, а також проаналізувати всі переваги та недоліки, які вони створюють.

Отже, окремі операції, що здійснюються в межах діяльності ТНК в Україні мають контролюватися податковими службами, а тому їх називають «контрольовані». До таких операцій відносять операції

господарського характеру, за підсумками яких може відбуватися завищення витрат чи заниження доходів, а це передусім зумовлює заниження оподаткованого прибутку й відповідно точного розрахунку податку на прибуток. Тож згідно з п.п. 39.2.1.7 Податкового кодексу України операція вважається контрольованою, якщо відповідає двом критеріям:

- річний дохід платника податків від будь-якої діяльності, визначений за правилами бухгалтерського обліку, перевищує 150 млн грн (за вирахуванням непрямих податків) за відповідний податковий (звітний) рік;

- обсяг таких господарських операцій платника податків з кожним контрагентом (а також між нерезидентом і його постійним представництвом в Україні), визначений за правилами бухгалтерського обліку, перевищує 10 млн грн (за вирахуванням непрямих податків) за відповідний податковий (звітний) рік [22].

- У п.п. 39.2.1.4 Податкового кодексу України закріплено не винятковий список можливих контрольованих операцій:

- з такою продукцією, як-от сировина або готові товари (відбувається експорт або імпорт);

- пов'язані з наданням або придбанням певних послуг;

- об'єктом яких виступають нематеріальні активи або об'єкти інтелектуальної власності;

- фінансового характеру (зокрема лізинг, інвестиції, кредити тощо);

- угоди купівлі-продажу, об'єктами яких можуть бути корпоративні права, цінні папери, інвестиції, матеріальні та нематеріальні активи;

- операції нерезидента з його постійним представництвом (резидентом України);

- пов'язані з передачею резидентом України нерезиденту функцій, активів, ризиків, завдяки яким на «неринкових умовах» зменшуються доходи (фінансовий результат) такого резидента.

Законодавством визначено чіткий перелік держав, операції з резидентами яких є підставою для податкового контролю у сфері трансфертного ціноутворення в Україні [23].

Важливим питанням також є *документація з трансфертного ціноутворення*. П.п. 39.4.7 ст. 39 ПКУ визначає осіб, які зобов'язані подавати глобальну документацію з питань трансфертного ціноутворення. Цей обов'язок покладається на платника податків, який є одним з членів міжнародної групи компаній. Проте існує одна вимога: загальний дохід такої особи має прирівнюватись або бути понад 50 млн євро. Нововведення законодавства в основному стосуються міжнародних груп компаній – двох або більше пов'язаних між собою юридичних осіб, що готують консолідовану фінансову звітність, але платять податки в різних країнах.

На законодавчому рівні розпочався процес контролю за фінансовими операціями, контрольованими іноземними компаніями, зокрема

підприємствами, зареєстрованими за кордоном, але підконтрольні резидентам України. Ці компанії платитимуть у нашій країні податок на прибуток, пропорційний частці, якою володіють у контрольованих іноземних компаніях. Контрольовані компанії звітуватимуть перед податківцями про всі операції з нерезидентами, тобто кінцевий бенефіціар зобов'язаний декларувати й платити податки з доходів усіх зареєстрованих в офшорах підконтрольних йому юридичних осіб.

У межах імплементації положень Плану протидії розмиванню бази оподаткування та виведенню прибутку з-під оподаткування (План дій *BEPS*) Міністерством фінансів України запроваджено трирівневу структуру звітності з трансфертного ціноутворення, яка має документацію з трансфертного ціноутворення (*Local file*), глобальну документацію з трансфертного ціноутворення (*Master file*) і звіт у розрізі країн (*Country-by-Country Report*). Запровадження зазначеної структури звітності дасть змогу отримувати комплексну інформацію щодо діяльності міжнародних груп компаній по окремих юрисдикціях, здійснювати ефективний аналіз обсягів діяльності, структури операцій та специфіки діяльності міжнародних груп компаній для цілей контролю трансфертного ціноутворення.

Висновки. Проблема правильного встановлення трансфертної ціни ТНК посідає чільне місце в процесі експортування чи імпортування продукції «сировинного» типу, де беруть участь пов'язані особи. Особливу увагу варто приділяти зазначенню платниками податків використаних джерел інформації з метою забезпечення виконання вимог щодо обґрунтування в документації з трансфертного ціноутворення відповідно до умов контрольованих операцій принципу «втягнутої руки». Перспективами подальших досліджень є надання практичних рекомендацій з узгодження законодавчо-нормативної бази трансфертного ціноутворення з вимогами світової спільноти у напрямі недопущення реалізації схем уникнення сплати податків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Blouin J., Robinson L. Double Counting Accounting: How Much Profit of Multinational Enterprises Is Really in Tax Havens? 2020. 66 p. URL: <https://ssrn.com/abstract=3491451> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3491451>.
2. Stringer C., Michailova S. Why modern slavery thrives in multinational corporations' global value chains. *Multinational Business Review*. 2018. Vol. 26. No. 3. P. 194-206. DOI: 10.1108/MBR-04-2018-0032.
3. Pham H. T. S., Tran H. T. Board and corporate social responsibility disclosure of multinational corporations. *Multinational Business Review*. 2019. Vol. 27. No. 1. P. 77-98. DOI: 10.1108/MBR-11-2017-0084.
4. Clausing K. Multinational Firm Tax Avoidance and Tax Policy. *National Tax Journal*. 2009. Vol. 62. Issue 4. P. 703-725.
5. West A. Multinational Tax Avoidance: Virtue Ethics and the Role of Accountants. *Journal of Business Ethics*. 2018. No. 153. P. 1143-1156. DOI: 10.1007/s10551-016-3428-8.

6. Ferraris A., Santoro G., Scuotto V. Dual relational embeddedness and knowledge transfer in European multinational corporations and subsidiaries. *Journal of Knowledge Management*. 2018. Vol. 24. No. 3. P. 519-533. DOI: 10.1108/JKM-09-2017-0407.
7. Корогодова О. О. Вплив інноваційних транснаціональних структур на країни, що розвиваються, в умовах індустрії 4.0. *Підприємництво та інновації*. 2018. № 6. С. 125-129. URL: <http://ei-journal.in.ua/index.php/journal/article/view/155/141>.
8. Волошко Н. О. Транснаціональні корпорації: теоретико-методологічні основи організації діяльності в умовах глобалізації економіки. *Економіка та держава*. 2020. № 7. С. 110-113. DOI: 10.32702/2306-6806.2020.7.110.
9. Немировська О. В. Механізм регулювання взаємодії національної економіки з транснаціональними корпораціями. *Економіка та держава*. 2015. № 12. С. 121-125.
10. П'ятницька Г. Інтерналізація торговельних мереж. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. Серія: Економічні науки*. 2017. № 4. С. 28-46.
11. Сорока І. Б. Транснаціональні корпорації та їхня роль у процесі активізації міжнародної інтеграції. *Актуальні проблеми економіки*. 2009. № 9. С. 35-41.
12. Скільки заробляють великі корпорації в Україні та де тримають зароблене. *Мінфін*. 2020. 15 вересня. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2020/09/15/52326392>.
13. Global 2000. The World Largest Public Companies. *Forbes*. 2020. July 5. URL: <https://www.forbes.com/global2000/#4864a1ba335d>.
14. Крылова Е. М. Транснациональные корпорации: современные черты и направления развития. *Актуальные исследования*. 2020. № 13 (16). С. 54-56. URL: <https://apni.ru/article/1015-transnatsionalnie-korporatsii-sovremennie>.
15. Sikka Prem, Willmott Hugh. The dark side of transfer pricing: Its role in tax avoidance and wealth retentiveness. *Critical Perspectives on Accounting*. 2010. No. 21. P. 342-356. URL: https://www.researchgate.net/publication/222406910_The_dark_side_of_transfer_pricing_Its_role_in_tax_avoidance_and_wealth_retentiveness.
16. Hines Jr. J. R., Rice E. M. Fiscal Paradise: Foreign Tax Havens and American Business. *Quarterly Journal of Economics*. 1994. Vol. 109. Issue 1. P. 149-182. URL: https://econpapers.repec.org/article/oupqjecon/v_3a109_3ay_3a1994_3ai_3a1_3ap_3a149-182..htm.
17. Найбільші інвестори в економіку України. ДП «Держзовнішінформ». URL: <https://dzi.gov.ua/press-centre/news/najbilshi-investory-v-ekonomiku-ukrayiny>.
18. Антологія офшорів: путівник по українській офшорній павутині. URL: https://voxukraine.org/longreads/panama/index_ua.html.
19. Настанови ОЕСР щодо трансфертного ціноутворення для транснаціональних підприємств та податкових адміністрацій. 2017. 608 с. URL: https://read.oecd-ilibrary.org/taxation/oecd-transfer-pricing-guidelines-for-multinational-enterprises-and-tax-administrations-2017_tpg-2017-en#page4.
20. Лист ДФС від 15.08.2017 № 1615/6/99-99-15-02-02-15/ПК. Державна фіскальна служба України. URL: <http://sfs.gov.ua/baneryi/podatkovyi-konsultatsii/konsultatsii-dlya-yuridichnih-osib/print-72424.html>.
21. Про затвердження переліку сировинних товарів та визнання такою, що втратила чинність, постанови Кабінету Міністрів України від 8 вересня

- 2016 р. № 616: Постанова Кабінету Міністрів України від 09.12.2020 № 1221. *Законодавство України. Верховна рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1221-2020-%D0%BF#Text>.
22. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI (зі змінами). *Законодавство України. Верховна рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.
23. Про затвердження переліку держав (територій), які відповідають критеріям, установленим підпунктом 39.2.1.2 підпункту 39.2.1 пункту 39.2 статті 39 Податкового кодексу України, та визнання таким, що втратило чинність, розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2015 р. № 977: Постанова Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2017 р. № 1045. *Законодавство України. Верховна рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1045-2017-%D0%BF#Text>.

Стаття надійшла до редакції 20.04.2021.

Hladii I. Transfer pricing of transnational corporations.

Background. *In the context of globalization, transnational corporations have turned into highly concentrated points of the world economy and the principal markets for goods and services. It is under such conditions that a comprehensive research of the pricing system within the framework of their activities is relevant.*

Analysis of recent research and publications *has revealed that the process of setting prices for products within their activities in different countries and the development of innovations in domestic legislation require in-depth study.*

The aim *of the article was to study possible transfer pricing systems for TNCs in order to eliminate risks when calculating the exact cost of products and avoid possible situations of non-payment of due taxes.*

Materials and methods. *A set of general scientific methods of cognition is applied: inductive, deductive, system analysis, theoretical generalization, formal-logical, analysis and synthesis.*

Results. *The transfer pricing system is becoming the key direction in the process of planning and profit maximization. The methods of setting the transfer price are legally enshrined in the current Tax Code of Ukraine. However, the use of these methods is a top priority for checking compliance with the «arm's length» principle. It is determined that in order to comply with this principle, it is necessary to compare controlled and uncontrolled transactions, based on the criterion of tax benefits, as well as to analyse all the advantages and disadvantages that they create.*

Conclusion. *The issue of proper transfer pricing plays a leading role in the export or import of goods. Particular attention should be paid to the sources of information indicated by taxpayers and used in order to ensure compliance with the requirements for justification in the documentation on transfer pricing compliance with the conditions of controlled transactions with the arm's length principle.*

Prospects for further research are to provide practical recommendations for compliance of the legal and regulatory framework for transfer pricing with the requirements of the world economy in the direction of preventing the implementation of tax avoidance schemes.

Keywords: *transfer pricing, transnational corporations, OECD Guidelines, the arm's length principle, the comparable uncontrolled price method, controlled transactions.*

REFERENCES

1. Blouin, J., & Robinson, L. (2020). *Double Counting Accounting: How Much Profit of Multinational Enterprises Is Really in Tax Havens?* Retrieved from <https://ssrn.com/abstract=3491451>. DOI: 10.2139/ssrn.3491451 [in English].
2. Stringer, C., & Michailova, S. (2018). Why modern slavery thrives in multinational corporations' global value chains. *Multinational Business Review*. (Vol. 26), 3, 194-206. DOI: 10.1108/MBR-04-2018-0032 [in English].
3. Pham, H. T. S., & Tran, H. T. (2019). Board and corporate social responsibility disclosure of multinational corporations. *Multinational Business Review*. (Vol. 27), 1, 77-98. DOI: 10.1108/MBR-11-2017-0084 [in English].
4. Clausing, K. (2009). Multinational Firm Tax Avoidance and Tax Policy. *National Tax Journal*, (Vol. 62), (Issue 4), (pp. 703-725) [in English].
5. West, A. (2018). Multinational Tax Avoidance: Virtue Ethics and the Role of Accountants. *Journal of Business Ethics*, 153, 1143-1156. DOI: 10.1007/s10551-016-3428-8 [in English].
6. Ferraris, A., Santoro, G., & Scuotto, V. (2018). Dual relational embeddedness and knowledge transfer in European multinational corporations and subsidiaries. *Journal of Knowledge Management*, (Vol. 24), 3, 519-533. DOI: 10.1108/JKM-09-2017-0407 [in English].
7. Korogodova, O. O. (2018). Vplyv innovacijnyh transnacional'nyh struktur na krajiny, shho rozvyvajut'sja, v umovah industrii' 4.0 [The impact of innovative transnational structures on developing countries in the context of Industry 4.0]. *Pidpryjemnyctvo ta innovacii' – Entrepreneurship and innovations*, 6, 125-129. Retrieved from <http://ei-journal.in.ua/index.php/journal/article/view/155/141> [in Ukrainian].
8. Voloshko, N. O. (2020). Transnacional'ni korporacii': teoretyko-metodologichni osnovy organizacii' dijal'nosti v umovah globalizacii' ekonomiky [Transnational corporations: theoretical and methodological foundations of the organization of activity in the context of economic globalization]. *Ekonomika ta derzhava – Economy and state*, 7, 110-113. DOI: 10.32702/2306-6806.2020.7.110 [in Ukrainian].
9. Nemyrovs'ka, O. V. (2015). Mehanizm reguljuvannja vzajemodii' nacional'noi' ekonomiky z transnacional'nymy korporacijamy [Mechanism for regulating the interaction of the national economy with transnational corporations]. *Ekonomika ta derzhava – Economy and state*, 12, 121-125 [in Ukrainian].
10. P'jatnyc'ka, G. (2017). Internalizacija torgovel'nyh merezh [Internalization of trade networks]. *Zovnishnja torgivlja: ekonomika, finansy, pravo. Serija: Ekonomichni nauky – Foreign trade: economics, finance, law. Series: Economic Sciences*, 4, 28-46 [in Ukrainian].
11. Soroka, I. B. (2009). Transnacional'ni korporacii' ta i'hnja rol' u procesi aktyvizacii' mizhnarodnoi' integracii' – [Transnational corporations and their role in the process of intensifying international integration]. *Aktual'ni problemy ekonomiky – Current economic problems*, 9, 35-41 [in Ukrainian].
12. Skil'ky zarobljajut' velyki korporacii' v Ukrai'ni ta de trymajut' zaroblene [How much do large corporations earn in Ukraine and where do they keep their earnings]. (2020). *Minfin – Ministry of Finance*. Retrieved from <https://minfin.com.ua/ua/2020/09/15/52326392> [in Ukrainian].
13. Global 2000. The World Largest Public Companies. *Forbes*. (2020). Retrieved from <https://www.forbes.com/global2000/#4864a1ba335d> [in English].
14. Krylova, E. M. (2020). Transnacional'nye korporacii: sovremennye cherty i napravlenija razvitija [Transnational corporations: modern features and directions of development]. *Aktual'nye issledovanija – Current research*, 13 (16), 54-56. Retrieved from <https://apni.ru/article/1015-transnatsionalnie-korporatsii-sovremennie> [in Russian].

15. Sikka, Prem, & Willmott, Hugh. (2010). The dark side of transfer pricing: Its role in tax avoidance and wealth retentiveness. *Critical Perspectives on Accounting*, 21, 342-356. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/222406910_The_dark_side_of_transfer_pricing_Its_role_in_tax_avoidance_and_wealth_retentiveness [in English].
16. Hines, Jr. J. R., & Rice, E. M. (1994). Fiscal Paradise: Foreign Tax Havens and American Business. *Quarterly Journal of Economics*. (Vol. 109). (Issue 1), (pp. 149-182). Retrieved from https://econpapers.repec.org/article/oupqjecon/v_3a109_3ay_3a1994_3ai_3a1_3ap_3a149-182..htm [in English].
17. Najbil'shi investory v ekonomiku Ukrainy. [The largest investors in the economy of Ukraine]. *DP «Derzhzovnishinform» – SE «Derzhzovnishinform»*. Retrieved from <https://dzi.gov.ua/press-centre/news/najbilshi-investory-v-ekonomiku-ukrayiny> [in Ukrainian].
18. *Antologija ofshoriv: putivnyk po ukrai'ns'kij ofshornij pavutyini [Anthology of offshores: a guide to the Ukrainian offshore web]*. Retrieved from https://voxukraine.org/longreads/panama/index_ua.html [in Ukrainian].
19. *Nastanovy OESR shhodo transfertnogo cinoutvorennja dlja transnacional'nyh pidprijemstv ta podatkovykh administracij [OECD Transfer Pricing Guidelines for Transnational Enterprises and Tax Administrations]*. (2017). Retrieved from https://read.oecd-ilibrary.org/taxation/oecd-transfer-pricing-guidelines-for-multinational-enterprises-and-tax-administrations-2017_tpg-2017-en#page4 [in Ukrainian].
20. Lyst DFS vid 15.08.2017 № 1615/6/99-99-15-02-02-15/IPK [Letter of the SFS dated 15.08.2017 № 1615/6 / 99-99-15-02-02-15 / IPK]. *Derzhavna fiskal'na sluzhba Ukrainy – State Fiscal Service of Ukraine*. Retrieved from <http://sfs.gov.ua/baneryi/podatkovyi-konsultatsii/konsultatsii-dlya-yuridichnih-osib/print-72424.html> [in Ukrainian].
21. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 09.12.2020 № 1221 Pro zatverdzhennja pereliku syrovynnyh tovariv ta vyznannja takuju, shho vtratyla chynnist', postanovy Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 8 veresnja 2016 r. № 616 [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 09.12.2020 № 1221 On approval of the list of raw materials and recognition as invalid, Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated September 8, 2016 № 616]. *Zakonodavstvo Ukrainy. Verhovna rada Ukrainy – Legislation of Ukraine. Verkhovna Rada of Ukraine*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1221-2020-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
22. Podatkovyj kodeks Ukrainy vid 02.12.2010 № 2755-VI (zi zminamy) [Tax Code of Ukraine dated 02.12.2010 № 2755-VI (as amended)]. *Zakonodavstvo Ukrainy. Verhovna rada Ukrainy – Legislation of Ukraine. Verkhovna Rada of Ukraine*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> [in Ukrainian].
23. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 27 grudnja 2017 r. № 1045 Pro zatverdzhennja pereliku derzhav (terytorij), jaki vidpovidajut' kryterijam, ustanovlenym pidpunktom 39.2.1.2 pidpunktu 39.2.1 punktu 39.2 statti 39 Podatkovogo kodeksu Ukrainy, ta vyznannja takym, shho vtratilo chynnist', rozporjadzhennja Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 16 veresnja 2015 r. № 977 [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of December 27, 2017 № 1045 On approval of the list of states (territories) that meet the criteria established by subparagraph 39.2.1.2 of subparagraph 39.2.1 of paragraph 39.2 of Article 39 of the Tax Code of Ukraine, and recognition as invalid, the order of Cabinet of Ministers of Ukraine of September 16, 2015 № 977]. *Zakonodavstvo Ukrainy. Verhovna rada Ukrainy – Legislation of Ukraine. Verkhovna Rada of Ukraine*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1045-2017-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].